

Asia: VN/18750/2022

Hallituksen esitys kotoutumisen edistämisestä annetun lain ja kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain muuttamisesta (tilapäinen suojelu)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleistä

Tampereen kaupunki kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain ja kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain muuttamisesta.

Hallituksen tavoite on, että EU direktiivin nojalla tilapäisen suojelun piirissä olevat pakolaiset asettuvat nopeasti osaksi yhteiskunnan arkea, työelämää ja palveluita. Tilapäistä suojelua saavien siirtyminen vastaanottojärjestelmän palveluiden piiristä kunnallisten palvelujen ja KELA:n etuuksien piiriin on merkittävä muutos, jolla on joko suoraan tai välillisesti vaikutusta moniin eri oikeuksiin ja velvollisuuksiin, etuuksiin ja palveluihin. Tilapäistä suojelua saavien oikeudet palveluihin ja etuudet vastaanottojärjestelmässä ovat erilaiset suhteessa kotikuntaan ja vakinaiseen asumiseen perustuvaan palvelujärjestelmään, myös kustannusten näkökulmasta.

Alustavien arvioiden mukaan tilapäistä suojelua saavien palvelujen järjestäminen kunnissa kotikuntaan perustuen nostaa osassa palveluja ja etuuksia julkiselle taloudelle muodostuvia kustannuksia verrattuna palvelujen järjestämiseen vastaanottojärjestelmässä.

Tampereen kaupunki pitää myönteisenä kehityskulkuna, että tilapäisen suojelun piirissä olevien henkilöiden oikeuksia ja velvollisuuksia tarkastellaan olemassa olevan lainsäädännön ja niiden muutostarpeiden osalta maahan muuttaneiden henkilöiden keskinäisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi sekä jotta voidaan varmistaa tilapäistä suojelua saavien henkilöiden pääsy

perustavanlaatuisiin oikeuksiinsa. Tilapäistä suojelua saavien henkilöiden toimeentulo nykyisten palveluiden piirissä on osoittautunut haastavaksi kevään ja kesän aikana, eikä haasteille ole näköpiirissä loppua esimerkiksi ruoan ynnä muiden peruselinkustannusten noustessa inflaation myötä. Erityisesti suurissa kaupungeissa Ukrainan sotaa paenneet tilapäistä suojelua saavat henkilöt ovat joutuneet turvautumaan kolmannen sektorin jakamaan ruoka-apuun.

Koska Euroopan unionin tilapäisen suojelun direktiivi otettiin neuvoston täytäntöönpanopäätöksellä käyttöön ensimmäistä kertaa suoraan sovellettavana oikeutena keväällä 2022 Ukrainan sotaa pakenevien henkilöiden oikeuksien turvaamiseksi, on ulkomaalaisoikeuden keskeisiä oikeuslähteitä keskeistä tarkastella ja kehittää kansallisesti määrittelemällä viranomaisvastuita entistä tarkkarajaisemmin ja virtaviivaistamalla asetettua oikeutta vastaamaan entistä paremmin maahan muuttaneiden henkilöiden vastaanoton käytäntöjä.

Nykyisellään lainsäädäntö sisältää tilapäistä suojelua saavien osalta paljon tulkinnanvaraisuuksia ja epäselvyyttä käytänteistä, mikä lisää osaltaan eri ihmisryhmien epätasa-arvoista kohtelua palvelujärjestelmässä ja haastaa viranomaistyötä. Erityisen haastavaksi tilanteen tekee se, että osa tilapäistä suojelua saavista on oikeutettu jo nykyllä lainsäädännön perusteella kotikuntaan sekä siten myös asumisperustaiseen sosiaaliturvaan esimerkiksi perhesyihin perustuen tai kun ehto maassaolon peruste pysyväisyysluonteisuudesta täyttyy muista, kuten työntekoon liittyvistä syistä. Siten Ukrainasta paenneiden kotikuntaoikeuden omaavien ja vastaanottojärjestelmän piirissä olevien välille syntyy myös suuria eroja sellaisiin syihin perustuen, jotka eivät välttämättä tilapäistä suojelua saavien henkilöiden tilannekuvan yhä täydentyessä täytä perustuslain 6.2 §:n edellyttämän hyväksyttävän syyn vaatimusta. Tämä aiheuttaa epäselvyyksiä henkilöiden oikeuksista sekä lisää ohjauksen ja neuvonnan tarvetta eri viranomaispalveluissa.

Myös se, että osa Ukrainasta paenneista perheen osista pääsee asettumaan normaaleihin asuntoihin ja asuminen omine keittiöineen ja ruuanlaittoineen tukee vahvasti tavoitteena olevaa arkeen asettautumista, kotoutumista ja työllistymistä samalla, kun osa vastaavista olosuhteista paenneista asutetaan monesti hyvinkin laitospäiväisiin olosuhteisiin vastanottokeskuksiin, on omiaan lisäämään eriarvoisuutta samalla oleskeluluvan perusteella Suomeen siirtyneiden välillä. Nykyisellään tilapäistä suojelua saavien henkilöiden oikeusasema on kokonaisuudessaan moninainen, mikä haastaa Ukrainasta siirtymään joutuneiden henkilöiden pääsyä oikeuksiinsa sekä niiden käyttämistä. Lisäksi oikeusasemien moninaisuus luo painetta viranomaisille antaa neuvontaa myös sellaisissa asioissa, jotka eivät välttämättä kuulu kyseisen viranomaisen toimivaltaan. Vallitseva sääntelytilanne on omiaan lisäämään erityisesti matalan kynnyksen ohjausta ja neuvontaa antavien tahojen työmäärää, mutta myös vaarantamaan hyvän hallinnon vaatimusten toteutumisen.

Näihin seikkoihin perustuen Tampereen kaupunki katsoo, että lainsäädännön ajantasainen kehittäminen on tarpeen ja lainsäädäntöä tulisi myös edelleen kehittää ja sen vaikutuksia ja vaikuttavuutta arvioida.

Nyt ehdotetuissa luonnoksissa hallituksen esityksiksi on kyse ensi sijassa kotikuntamerkin­nän saamisesta ja oikeudesta asumisperustaiseen sosiaaliturvaan, minkä vuoksi kuntien ja hyvinvointialueiden järjestäm­is­vastuu Ukrainan kriisin inhimillisten vaikutusten hoidossa laajentuu hyvin merkittävällä ja huomionarvoisella tavalla. Koska tilapäisen suojelun direktiivin käyttöönotto on uusi, historiallinen ilmiö, johon kunnilla ja perustetuilla hyvinvointialueilla on ollut rajalliset mahdollisuudet varautua, tulisi kunnille sekä hyvinvointialueille maksettavat korvaukset arvioida realistisesti ja korvata täysimääräisesti, sillä muuten kuntien ja hyvinvointialueiden toimivaltaan kuuluvien tehtävien järjestäminen ja toimeenpano saattaa vaarantua merkittävästi.

Yhteen­veto ja keskeisimmät huomiot esitysluonnoksesta

1. Tilapäistä suojelua saavien kotikuntaoikeus on myönteinen, heidän perusoikeuksiaan, toimeentuloaan, työllistymistään ja kotoutumistaan tukeva ja turvaava kehityskulku, jota Tampereen kaupunki kannattaa. On kuitenkin tärkeää, että lainsäätäjä ei aseta kunnille ja hyvinvointialueille tehtäviä, joita kunnat ja hyvinvointialueet eivät pysty resurssiensa vuoksi toteuttamaan.

2. Riittävä rahoitus on turvattava sekä kunnille että hyvinvointialueille jo varautumisvaiheessa. On odotettavissa, että kotikuntaoikeuden saaminen vaikuttaa erityisesti suuriin kuntiin ja kasvukeskuksiin, mikä tulee ottaa huomioon myös kustannusten korvaamisessa. Suomen kuudessa suurimmassa kunnassa asuu yli 60 prosenttia kaikista Suomen vieraskielisistä henkilöistä. Jos ukrainalaiset jakautuvat kotikuntaoikeuden saatuaan samassa suhteessa, tarkoittaa tämä, että käytännössä kuotokunnissa tulee jatkaa laajamittaista valmistautumista, varautumista ja organisoida toimintaa siten, että kunnissa ja hyvinvointialueilla on tosiasiallinen valmius ottaa vastaan merkittävä määrä kotikuntaoikeuden saavia ukrainalaisia ja järjestää heille tuen tarpeisiin vastaavia palveluita. Mittavista asiakasmääristä syntyy merkittäviä kustannuksia, jotka on tärkeää korvata täysimääräisesti ja oikea-aikaisesti jo siinä vaiheessa, kun merkittävässä yhteiskunnallisen palvelujärjestelmään kytkeytyvässä muutosvaiheessa varaudutaan samanaikaisesti tilapäistä suojelua saavien kotikuntaoikeuden saamiseen. Kustannuksissa tulee huomioida paitsi lisääntyneet henkilöstökustannukset sekä henkilöstöön välillisesti liittyvät kustannukset, myös palvelujen tuottamisesta aiheutuvat kustannukset.

Työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta aiheutuvat valtiolta siirtyneiden TE-palvelujen (työllisyys- ja yritys­palvelut, kotoutumispalvelut) kustannukset on katettava täysimääräisesti valtiolta tehtäviin varatuin varoin, koska työllisyyden edistämisen kuntakokeilu ei muodosta kunnille valtionosuustehtävää.

3. Kotikuntaoikeuden saajia tulisi pyrkiä ohjaamaan kuntiin, joissa on vapaana merkittävästi kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja ja joissa on tarvetta lisätöyövoimalle, mikäli hyvin suuri määrä tilapäistä suojelua saavista saa samanaikaisesti kotikuntaoikeuden. Näille kunnille lakisääteiset korvaukset ovat erityisen tärkeitä, sillä se saattavat olla väestökadon ja taantuvan kehityksen kuntia, joissa työllistäjinä voivat olla yksityisten esimerkiksi PK-yritysten lisäksi vanhuspalvelut.

4. Vaikutusten arviointi on tärkeää toteuttaa realistisesti ja kattavasti myös välillisten vaikutusten osalta. Tilapäistä suojelua saavien henkilöiden kotikuntaoikeudella on suuria vaikutuksia palvelujärjestelmään ja erityisesti kasvukeskuskaupunkien palveluihin sekä niiden hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveyspalveluihin, joiden alueella sijaitsee kasvukeskus. Vaikutukset tulee arvioida realistisesti ja kattavasti esimerkiksi sen osalta, kuinka kuntaoikeuden saaminen voi vaikuttaa houkuttelevien asuinkuntien kokonaisasunnottomuuden kehitykseen ja kohtuuhintaisten asuntojen saatavuuteen sekä olevien kuntalaisten että uusien kuntaoikeuden saajien osalta, kuntien ja hyvinvointialueiden kustannuksiin (esim. perustoimeentulotuen kuntaosuus) sekä niihin vaikutuksiin, joita kotikuntaoikeudella ja asumisperustaisella sosiaaliturvalla on kunnan kotoutumisesta vastaavalle viranomaiselle ja hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveyspalveluille.

5. Kuntien ja hyvinvointialueiden työnjaoista on tärkeää säätää selkeästi myös tilapäistä suojelua saavien osalta. On keskeistä, että huolellisella lainvalmistelutyöllä varmistetaan, ettei asetettuun oikeuteen ja sen tulkintaan jää sellaisia aukkoja, joiden perusteella on epäselvää, minkä viranomaisen toimivaltaan tietty tehtävä kuuluu. Asetettuun oikeuteen tehtävistä muutoksista on viestittävä sekä viranomaistahoille että tilapäistä suojelua saaville henkilöille niin, että he voivat ymmärtää asian merkityksen.

Kotikuntaoikeuden myöntäminen tilapäistä suojelua saaville

On odotettavissa, että suuriin kuntiin kohdistuu erityinen paine tilapäistä suojelua saavien henkilöiden asumisen järjestämiseen. Tampereen kaupunkikonserniin kuuluvien vuokra-asuntotoimijoiden asuntojen käyttöaste on nykyisellään hyvin korkea, kaikkiaan lähes 99 prosenttia, minkä lisäksi vaihtuvuus on vähäistä. Kaupunkikonserniin kuuluvien vuokra-asuntotoimijoiden asuntoihin on runsaasti hakijoita. Tavoitteena on, että vuosittain Tampereelle valmistuvista kohtuuhintaista valtion asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (ARA) rahoittamista vuokra-asunnoista puolet valmistuisi Tampereen kaupunkikonserniin kuuluville toimijoille.

Tampereelle on arvioitu valmistuvan vuosina 2022 ja 2023 valtion ja Tampereen kaupunkiseudun kuntien välisen MAL4-sopimuksen tavoitteen (716 asuntoa) ylittävä määrä kohtuuhintaisia asuntoja. MAL4-sopimuksen tavoitteen mukaiseen määrään yllettiin myös vuonna 2021. Kuitenkin Ukrainasta siirtymään joutuneiden henkilöiden asumisen järjestämisessä tulee ottaa huomioon kunkin kaupungin ominaispiireet: esimerkiksi Tampereen kaupunki saa muuttovoittoa erityisesti pienituloisista (opiskelijat, työttömät ja eläkeläiset), mikä merkitsee, että kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen kysyntä on suurta. Lisäksi on tärkeää huomioida muun muassa Sanna Marinin hallitusohjelmaan kirjattu tavoite asunnottomuuden poistamisesta kahden vaalikauden aikana. Marraskuun 2021 poikkileikkauspäivänä Tampereella oli tehdyn asunnottomuusselvityksen mukaan yhteensä 159 asunnottomaa henkilöä. Näistä 67 oli pitkäaikaisasunnottomia.

Tampereen kaupunki pitää tilapäistä suojelua saavien henkilöiden oikeutta kotikuntaan ja asumisperustaiseen sosiaaliturvaan myönteisenä kehityskulkuna. Tampereen kaupunki kuitenkin katsoo, että kuntien, hyvinvointialueiden ja vastaanottokeskusten riittävällä valtion kustantamalla resursoinnilla tulee varmistaa se, että myös ne tilapäistä suojelua saavat henkilöt, joiden ei voida arvioida olevan haavoittuvassa asemassa, pystyvät siirtymään joustavasti ja ennen kaikkea hallitusti olosuhteidensa kannalta tarkoituksenmukaiseen asuntoon. Asunnottomuuden ei tule tämän vuoksi kasvaa tai säilyä ennallaan muissa väestöryhmissä.

Nämä näkökohdat korostavat sitä, että valtion tulee myöntää valmisteltavan lain pohjalta kunnille riittävää lakisääteistä valtioneutua, ja lainvalmisteluun tulee liittyä riittävä vaikutusten arviointi. Tampereen kaupunki ehdottaa, että nyt käsillä olevan esityksen yhteydessä toteutettaisiin vaikutustenarviointi myös esityksen välillisistä vaikutuksista. Käytännössä mikäli tilapäistä suojelua saavista merkittävä osa saa kotikuntaoikeuden vuonna 2023 ja näiden henkilöiden asuminen keskittyy kasvukeskuksiin, on tosiasiallinen riski, että se vaikuttaa myös muiden kiireellisesti asunnon tarpeessa olevien henkilöiden kohtuuhintaisen asumisen järjestymiseen. Siten kotikuntaoikeuden saamisen myötä on ennakoitavissa, että asunnottomuus kääntyy kasvukeskuksissa kasvuun sekä tilapäistä suojelua saavien että muiden kiireellisesti asunnon tarpeessa olevien osalta. Tällä on merkittäviä vaikutuksia erityisesti hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalveluihin, mutta lisäksi se on omiaan vaikuttamaan myös esimerkiksi kotoutumiseen ja työllistymistä edistäviin palveluihin.

Edellyttäen, että suurin osa tilapäistä suojelua saavista kuntaoikeuden saamisen jälkeen etsii itsenäisesti asunnon ja valitsee asuinkuntansa, asunnon vuokraajalta tämä edellyttää riittävien vakuuksien olemassaoloa tai mahdollisuutta niiden saamiseen, vuokranmaksukykyä sekä pankkitiliä. Pankkitilin saaminen ei myöskään ole täysin suoraviivaista, vaan erityisesti henkilöt, joilla on hauraat valmiudet hoitaa muodollisia asioita, kuten viranomaisasioita, saattavat tarvita kunnan kotoutumisesta vastaavan viranomaisen tai hyvinvointialueen sosiaalihuollon monikielisiä ohjaus- ja neuvontapalveluja pankkitilin hankkiakseen. Lisäksi on huomioitava, että Kansaneläkelaitoksen järjestämistä kuuluu perustoimeentulotuessa kohtuulliseksi katsottavien asumismenojen suuruutta ei ole tarkastettu ainakaan Tampereen kaupungin osalta järjestämistä vastuun siirtymisen jälkeen, eivätkä Kansaneläkelaitoksen kohtuulliseksi arvioimat vuokrat siten vastaa vuokra-asuntomarkkinatilannetta. Tämä haastaa edelleen tilapäistä suojelua saavien henkilöiden siirtymistä nk. vapaarahoitteiseen vuokra-asuntoon.

Tampereen kaupunki esittää lisäksi huolensa kotikuntaoikeuden päätösprosessien sujuvuuden turvaamisesta Digi- ja väestötietoviraston käsittelyissä. Jo nykyisellään DVV on pahasti ruuhkautunut ja odotettavissa on, että tilapäistä suojelua saavien kotikuntaoikeuden käsittelyajat venyvät, mikä hidastaa merkittävästi tilapäistä suojelua saavien siirtymistä itsenäiseen asumiseen ja kotoutumista sekä työllistymistä edistävien palveluiden piiriin. Tampereen kaupunki katsoo, että kotikuntaoikeuden käsittelyprosessiin tulisi kiinnittää erityistä huomiota sekä resursoinnin, että prosessien sujuvoittamisen / nopeuttamisen näkökulmasta. Sama koskee Kelan etuuksien käsittelyaikoja ja käsittelyaikojen pitkittymistä. Kansaneläkelaitoksen toimivallassa olevien sosiaaliturvaetuuksien ja toimeentulotuen käsittelyaikojen sujuvuuteen liittyvät kysymykset kiinnittyvät hyvin vahvasti myös sosiaalihuollolle asetuviin tehtäviin, koska etuuksien ja toimeentulotuen viivästyminen on omiaan johtamaan tulevien hyvinvointialueiden vastuulla olevien

täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen tarpeeseen sekä sosiaalihuoltoon kuuluvaan tukeen palvelujen käytössä. Tampereen kaupunki arvioi tärkeäksi, että tilapäistä suojelua saavien henkilöiden perusoikeusvelvoitteista pystyy muuttuvassakin tilanteessa huolehtimaan niiden ensisijainen kantaja. Tämän vuoksi on keskeistä, että kaikki viranomaiset, joiden toimivaltaan kuuluu Ukrainan sodan aiheuttaman inhimillisen kriisin lievittäminen yksilötasolla, pystyvät huolehtimaan heille lailla asetetuista tehtävistä. Tampereen kaupunki ei kannata sitä, että esimerkiksi kunnan yleisen toimialan mukaisista työllisyyspalveluista ja kotoutumisesta vastaava viranomainen tai hyvinvointialueen sosiaalihuolto joutuisi kompensoimaan muiden viranomaisten toiminnan riittämättömyyttä.

Kokonaisuutena, jos kuitenkin DVV:n ja Kelan asiakasprosessit tilapäistä suojelua saavien osalta kuormittavat ja hidastuvat merkittävästi, lisää se osaltaan kuntiin ja hyvinvointialueille kohdistuvaa tuen tarvetta. Mm. tälläkin hetkellä kuntien monikielisiin ohjaus- ja neuvontapalveluihin ohjautuu paljon tietopyyntöjä koskien viranomaisasiointia ja odotettavissa on, että näiden ohjaustarpeiden määrä lisääntyy. Tämä tulisi huomioida kuntien ja hyvinvointialueiden ohjaus- ja neuvontapalveluiden ukrainan ja venäjänkielisessä resursoinnissa ja siihen osoitetussa valtion tuessa. Toisaalta ohjauksen resursointi on tärkeää nimenomaan vastaanottokeskuksissa, joissa annetaan ensimmäinen ohjaus ja tuki vastaanottokeskuksesta pois muuttaessa, jolloin ohjauksesta huolehtiminen on erityisen tärkeää. Lisäksi tilapäistä suojelua saavan henkilön tulee itse hakea kotikuntaoikeutta DVV:ltä ja etuuksia Kelasta, jolloin näiden viranomaisten tulisi huolehtia erityisen saavutettavasta ja kohdennetusta ukrainankielisestä viestinnästä, jotta tilapäistä suojelua saavat ymmärtävät oikeutensa ja miten heidän tulisi toimia.

Nykytila ei tällä hetkellä vastaa täysin viestintää, joka on esteetöntä, saatavaa ja saavutettavaa. Tampereen kaupunki ei pidä tarkoituksenmukaisena, että jatkossa viestintä esimerkiksi oleskelulupiin, kotikuntaoikeuteen ja etuuksiin liittyen jäisi kunnan kotoutumisesta vastaavan viranomaisen tai hyvinvointialueen sosiaalihuollon vastuulle, koska nämä eivät ole kunnan kotoutumisesta vastaavan viranomaisen tai hyvinvointialueen sosiaalihuollon toimivallassa olevia tehtäviä. Tämä tiedon esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvä näkökulma on keskeinen perusoikeuskysymys. Hyvällä ja asianmukaisella omakielisellä viestinnällä tuetaan haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä ja perheitä aktiivisina oikeuksiensa käyttäjinä, mikä tukee myös kotoutumista suomalaiseen korkean ihmisoikeusstandardin omaksuneeseen yhteiskuntaan.

Kokonaisuutena järjestelmä on erittäin riskialtis kuormittumiselle ja näin ollen yksilöiden kohdalla voi lisätä tuen tarvetta muun muassa tilapäisen asumisen tai ruoka-avun osalta, joissa on kyse perustuslain 19 § 1. momentin tarkoittamasta oikeudesta välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Tampereen kaupunki katsoo, että myös tilapäisestä asumisesta aiheutuvat kustannukset tilapäistä suojelua saavien osalta tulisi korvata täysimääräisesti. Tämä tilanne voi konkretisoitua niissä olosuhteissa, kun henkilö ei ole enää vastaanottolain piirissä, eikä vastaanottokeskus vastaa hänen palveluistaan.

Kotoutumislain mukainen, kuntapaikkajärjestelmän kautta tehtävä kuntaanosoittaminen on hallituksen esityksessä todettu keinoksi ohjata tilapäistä suojelua saavat kuntapaikoille siinä

vaiheessa, kun he saavat virallisen kotikuntaoikeuden. Tämä edellyttää kuitenkin neuvottelua kuntien kanssa kuntapaikkojen lisäämisestä, sillä nykyinen kuntapaikkamäärä ei riittäisi tilapäistä suojelua saavien kuntapaikkoihin.

Yksilöillä, joilla on kotikuntaoikeus, on perustuslaillinen oikeus valita asuinkuntansa. Tämä haastaa kuntiin ohjaavaa järjestelmää suuresti ja todennäköistä on myös, että moni tilapäistä suojelua saava käyttääkin tätä perustuslaillista oikeuttaan ja muuttaa kuntaan itsenäisesti. Esimerkiksi vuoden 2015 pakolaisaalto osoitti, että valtaosa eri puolille Suomea tehdyistä kuntaanosoittamisista ei todellisuudessa toiminut toivotulla tavalla, vaan suuri osa maahan tulleista pakolaisista hakeutui suuriin kasvukeskuksiin ja kaupunkeihin. Myös ministeriön selvitys osoittaa, että vastaanottokeskusten tukema ja ohjaama itsenäinen muutto on lisääntynyt suhteessa ELY-keskusten neuvottelemiin kuntapaikkoihin. Tämän vuoksi voidaan olettaa, että kotikuntaoikeuden saaminen lisää tilapäistä suojelua saavien muuttoja kaupunkeihin ja kuormittaa siten suurten kasvukeskusten palvelujärjestelmää. Tampereen kaupunki siten arvioi liikkumisvapauden kunnioittamisen merkityksellisenä myös kuntaanosoittamisesta säädettyssä. Kuitenkin kaupunkeihin odotettavasti kohdistuva palvelujärjestelmän kuormitus tulisi ottaa hyvissä ajoin huomioon paitsi kuntien ja hyvinvointialueiden valtiolta saamien korvausten osalta myös kotikuntaoikeuden myöntämistä suunniteltaessa.

Tampereen kaupunki pitää hyvänä suunniteltua lakiehdotusta koskien kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain muuttamista, jossa esitetään, että tilapäistä suojelua saava voisi olla vastaanottopalvelujen piirissä kohtuullisen ajan sen jälkeen, kun hänelle on myönnetty kotikunta. Tämä mahdollistaisi vaiheittaisen, tuetun ja paremmin hallitun siirtymän kuntiin. Esityksen mukaan kohtuullisena aikana voidaan pitää noin kahden kuukauden ajanjaksoa. Tampereen kaupunki kuitenkin toteaa, että kohtuullisuusmäärittelyssä tulisi olla mahdollisuus yksilökohtaiseen, tarveperustaiseen harkintaan, jossa otetaan huomioon vastaanottavan kunnan asuntomarkkinatilanne.

Vastaanottojärjestelmä yksinään ei tue henkilön kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan, ja vastaanottojärjestelmän piirissä olon aikana vaarana on, että tilapäistä suojelua saavan henkilön palvelutarpeet kumuloituvat. Mikäli kahden kuukauden määräaikatavoite vastaanottopalveluiden käytännössä rakentuisi ehdottomaksi esimerkiksi vastaanottopalveluiden resurssi- ja paikkamääräkysymysten vuoksi, uhkana on, että tilapäistä suojelua saavat henkilöt joutuvat siirtymään vastaanottokeskuksista esimerkiksi asunnottomille suunnattuun tilapäiseen asumiseen. Tämä olisi erityisen kestäväntöntä ottaen huomioon sotaa pakenevien aiemmat traumaattiset kokemukset. Asunnottomuuden tiedetään vaarantavan sekä sosiaaliset olosuhteet että terveydentilan. Siten vakiintumattoman asumisen ja elämäntilanteen vaarana on jo valmiiksi hauraiden olosuhteiden haurastuminen ja vaikeutuminen entisestään. Kansainväliset esimerkit Euroopasta toimivat varoittavana esimerkkinä sotaa paenneiden asunnottomuudesta. Hallittu siirtymä lisäksi edesauttaa maineriskin hallintaa kansainvälisesti. Siten Tampereen kaupunki katsoo, että oikeus vastaanottopalveluihin ei saisi päättyä ennen kuin henkilö tai perhe on saanut pysyväisluonteisen, tarpeitaan vastaavan asunnon.

Hyvinvointialueen ja kunnan välinen yhteistyö

Kansainvälistä suojelua saavien osalta vuoden 2023 alusta voimaan tuleva kotoutumislaki edellyttää, että tälle kohderyhmälle laaditaan monialainen palvelutarpeen arvio yhdessä hyvinvointialueen kanssa. Tilapäistä suojelua saavien ryhmä aiheuttaa kuntien ja hyvinvointialueen yhteistyössä toteutettavien suunnitelmien laadintaan ja asiakasohjaukseen valtavan lisäpaineen, joka hallituksen esityksen mukaisesti rahoitetaan pakolaisten laskennallisilla korvauksilla tai muulla rahoitusmekanismilla välittömästi.

Julkisten sosiaali- ja terveystalvelujen siirtyessä hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle voi olla syytä odottaa, että palveluiden jatkuvuus ja sujuvuus saattavat vaarantua, koska hyvinvointialuereformissa on kyse suurimmasta sosiaali- ja terveystalveluihin liittyvästä uudistuksesta hyvinvointiyhteiskunnan perustamistyön jälkeen. Esimerkkejä voi hakea lähimenneisyyden järjestämisvastuun muutoksista: Esimerkiksi perustoimeentulotuen järjestämisvastuun siirto Kansaneläkelaitokselle vuoden 2017 alusta johti toimeentulotuen lakisäätetisen käsittelyajan vaikeaan vaarantumiseen sekä Kansaneläkelaitoksen haasteisiin soveltaa toimeentulotuesta annettua lakia lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla perus- ja ihmisoikeusvelvoitteita kunnioittaen. Hyvinvointialuereformiin liittyy myös olennaisia järjestämisvastuuseen liittyviä muutoksia, joista kotoutumistalvelut ovat yksi esimerkki. Esimerkiksi Tampereen kaupungilla kotoutumista edistävä sosiaalityö on vastannut sekä sosiaalihuoltolain tarkoittamasta sosiaalityöstä ja sosiaali-ohjauksesta että kotoutumislain mukaisesta kotoutumisen tuesta, ja vastaavasti tulevalle kunnan kotoutumisesta vastaavalle viranomaiselle tehtävä on osin uusi.

Jo valmiiksi melko haastava tilanne voi vaikeutua entisestään vuonna 2023, mikäli yhtäkkisesti suuri määrä uusia asiakkaita siirtyy kotikuntaoikeuden myötä kuntien vastuulle. Henkilöstön resursointi ja saatavuus aiheuttavat välittömiä haasteita kunnille ja hyvinvointialueille. Tilapäistä suojelua saavien henkilöiden kotikuntaoikeuden muutos ajoittuu siten aikataulullisesti erittäin haastavaan ajankohtaan, vaikka sinällään kotikuntaoikeuden myöntäminen tilapäistä suojelua saaville on Tampereen kaupungin näkemyksen mukaan kannatettavaa. Toimintojen vakiintumattomuus, henkilöstön resursoinnin riittävyys ja muun muassa tietojärjestelmiin liittyvät haasteet voivat aiheuttaa kunnissa ja hyvinvointialueilla suurta kuormitusta. Tilapäistä suojelua saavat pakenevat sotaa, minkä vuoksi osalla tästä ryhmästä on erityisiä sosiaali- ja terveystalveluiden tarpeita, traumaattisia kokemuksia tai sosiaalisia ja terveydellisiä haasteita, mikä myös luonnoksessa hallituksen esitykseksi tunnistetaan.

Käsillä olevassa luonnoksessa hallituksen esitykseksi sekä aiemmin lausuntokierroksella olleessa hallituksen esityksessä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta esitetään, että Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus laatisi sopimuksen kunnan kanssa kuntapaikoista siten, että jatkossa kuntaan osoittaminen tehtäisiin lähtökohtaisesti kiintiöpakolaisille ja haavoittuvassa asemassa oleville henkilöille sekä tarvittaessa maahanmuuttoviraston tai vastaanottokeskuksen aloitteesta. Esityksen mukaan kunnan tulisi ennen Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tekemää kuntaan osoittamista kuulla hyvinvointialuetta, jos kuntapaikalle osoitettavalla henkilöllä on ilmeisiä sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluiden tarpeita. Esityksessä todetaan, että kuuleminen

valintapäätöksenteon yhteydessä olisi tärkeä osa kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluiden varmistamiseksi, palvelujen yhteensovittamiseksi ja päällekkäisen työn välttämiseksi. Esityksen mukaan kuuleminen olisi sidottu hallintolain mukaiseen kuulemismenettelyyn, mikä käytännössä tarkoittaisi sitä, että kunnalla olisi velvollisuus ottaa hyvinvointialueen näkemys huomioon, mutta se ei sitoisi kuntaa ja ELY-keskusta niiden välisessä sopimuksessa. Tampereen kaupunki toteaa, että siltä osin kun kyse on paljon sosiaali- ja terveyspalveluita tarvitsevista henkilöistä, olisi säännöstä tarpeen tarkentaa siten, että kunnan ja hyvinvointialueen tulisi laatia sopimus yhdessä ELY-keskuksen kanssa.

Varhaiskasvatus

Tampereen kaupunki pitää tärkeänä toimia, joilla turvataan, että palvelujen osalta asiakkaat ovat yhdenvertaisessa asemassa. Varhaiskasvatuksen osalta, Tampereen kaupunki katsoo, että tulkinta varhaiskasvatuksen tarpeellisuuden harkinnasta on haastava ja voi asettaa lapset eriarvoiseen asemaan, suhteessa varhaiskasvatuksen saatavuuteen. Kotikuntaoikeus ei saa aiheuttaa sitä, että kuntien valtion avustukset vähenevät. Kuntaliiton arvion mukaan tämän kaltaisia vaikutuksia voi syntyä. Em. on tarpeen huomioida, kun määritellään ukrainalaisten pakolaisten avustushaun kriteereitä. Esiopetus järjestetään kaikille ukrainalaislapsille. Lapsella on oikeus esiopetuksen lisäksi esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen tai muuhun täydentävään toimintaan, joista tulee kunnille kuluja, jotka tulee huomioida varhaiskasvatuksen, päivähoidon ja avoimen varhaiskasvatuksen lisäksi avustushauissa.

Lisäksi varhaiskasvatukseen kohdentuvia valtion korvauksia tulisi tarkentaa ja parantaa. Jos tilapäistä suojelua saavat alle 7-vuotiaat lapset siirtyvät subjektiivisen varhaiskasvatuksen piiriin, voi se aiheuttaa suurta kuormittumista kuntien ja erityisesti kaupunkien varhaiskasvatuspalveluihin. Tampereella varhaiskasvatuspalvelujen riittävyden osalta on merkittäviä haasteita jo nykyisillä lapsimäärilläkin. Palvelut ovat nykyiselläänkin jo hyvin täynnä ja esimerkiksi Tampereella suuri lapsimäärän lisäys, joka arvioilta voi olla jopa 150 lasta, edellyttää myös lisäinvestointeja. Varhaiskasvatuspalvelujen lisäksi on varauduttava esioppilaiden määrän kasvuun lisääntyvien pakolaislasten osalta.

Koulutus

Tilapäistä suojelua saavien englannin kielen taito vaihtelee suuresti, osalla englannin kielen taito on riittävää mm. opiskelu- tai työkielenä. Tämän vuoksi

Tampereen kaupunki katsoo, että toisen asteen englanninkielisiä koulutuspaikkoja tulisi lisätä nopeasti ja joustavasti vastaamaan sitä tarvetta, jonka tilapäistä suojelua saavien koulutustarpeet edellyttävät. Osa tilapäistä suojelua saavista voisi hakeutua suoraan englanninkieliseen 2. asteen ammatilliseen koulutukseen tai korkeakoulutukseen.

Kotikuntaoikeus tuo alle 18-vuotiaat nuoret oppivelvollisuuden piiriin ja näin ollen myös valmistavaan suomenkieliseen perusopetukseen tulevien määrät lisääntyvät. Kuntien korvaukset valmistavan perusopetuksen ja (ammatillisen opiskelun?) TUVA-opetuksen osalta on varmistettava ja on syytä huomioida, että oppilaitokset ovat järjestäneet koulutusta tälle kohderyhmälle jo ennen kotikuntaoikeuden voimaan tuloa. Tampereen kaupunki katsoo, että nämä kustannukset valmistavan perusopetuksen (ja Tredulle TUVA-opetuksen osalta) osalta tulisi kunnille korvata takautuvasti, jos kotikuntaoikeus myönnetään tilapäistä suojelua saaville.

Tilapäistä suojelua saavien kotoutumis- ja työllisyyspalvelut

Tilapäistä suojelua saavien työnvälitys- ja yrityspalvelut järjestetään tällä hetkellä TE-toimistoissa. Suomessa on parhaillaan käynnissä työllisyyden edistämisen kuntakokeilut, joihin osallistuu 118 kuntaa Suomessa (mm. kaikki Suomen suurimmat kaupungit.) Kuntakokeilut perustuvat Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmaan. Kuntakokeilut kestävät vuoden 2024 loppuun asti ja niiden kautta valmistaudutaan TE-palvelujen siirtoon kunnille v. 2025. HE julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2022. Kotoutumislainmuutosten vaikutus kuntien tulevaan rahoitukseen ja kannusteisiin onkin syytä huomioida osana valmistelussa olevaa TE-palvelu-uudistusta.

Kuntakokeiluista on säädetty laissa työllisyyden edistämisen kuntakokeiluista (1269/2020). Laissa säädetään määräaikaisesta kokeilusta, jonka aikana kunnat järjestävät alueellaan eräitä julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa (916/2012) ja kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa (1386/2010) tarkoitettuja palveluja työ- ja elinkeinotoimiston asemesta, hoitavat eräitä työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annetussa laissa (1369/2014) ja kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa (189/2001) tarkoitettuja tehtäviä työ- ja elinkeinotoimiston asemesta ja antavat eräitä työttömyysturvalaissa (1290/2002) tarkoitettuja työvoimapoliittisia lausuntoja työ- ja elinkeinotoimiston asemesta.

Tampereen kaupunki kuuluu kuntakokeilun piiriin yhdessä 21 Pirkanmaan kunnan kanssa muodostaen keskenään yhteisen yhteistoiminta-alueen. Maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalvelut sekä kotoutumisvaiheessa olevien työnhakijoiden työllisyys- ja kotoutumispalvelut järjestetään kokeilussa Tampereelta koko Pirkanmaan kokeilualueelle.

Kunnilla on yleinen taloudellinen vastuu perustoimeentulotuen maksuosuuksista (50 %) sekä työmarkkinatuen kuntaosuuksista 300 päivän työttömyyden jälkeen (50 %) vastuun kasvaessa siten, että maksuosuus on 1000 työttömyyspäivän jälkeen 70 %. TE-palvelujen siirtyessä kunnille vuonna 2025 kuntien työnhakijoiden työllistymiseen ohjaavat kannusteet vahvistuvat edelleen. Onkin tärkeää, että tilapäistä suojelua saavat asiakkaat saadaan nopeasti kotikuntalain piiriin, jotta heidän työllistymistään ja kotoutumistaan voidaan tukea tasa-arvoisemmin muiden maahanmuuttajien tapaan kuntakokeiluissa ja kunnilla on myös vahvemmat mahdollisuudet ja toimivalta vaikuttaa taloudellisesti ja viivytyksettä kohderyhmän työllistymiseen ja kotoutumiseen.

Meneillään olevat kuntakokeilut eivät muodosta kunnille uutta valtionosuustehtävää, vaan kokeilulain lähtökohta on, että valtiolta kuntiin siirtyneet TE-palvelutehtävät hoidetaan kokonaan valtion talousarvioon vuosittain varatuin varoin. Resursseina kokeilukuntiin on siirtynyt TE-toimiston henkilöstöä ja kokeilukunnilla on kokeilulain mukaan mahdollisuus tulla kuulluksi, kun työllisyys- ja kotoutumispalvelujen hankintoja ELY-keskuksista tehdään. Kuntien kokeiluun laittamalla erikseen määritellyllä omarahoitusosuudella on tarkoitus kustantaa kuntien yleisen toimialan mukaisia työllisyystoimia ja kotoutumistoimia. Kuntakokeiluissa lisäarvoa haetaan nimenomaan koordinoimalla yhteen kuntien yleisen toimialan mukaisia työllisyys- ja kotoutumispalveluja valtion TE-palvelujen kanssa.

Hallituksen esityksessä todetaan kohdassa 4.2.1. / taloudelliset vaikutukset seuraavasti: ” Koska tilapäistä suojelua saavat voivat ilmoittautua työnhakijaksi ja saada työllistymistä ja kotoutumista edistäviä palveluja jo ilman kotikuntaa, ei tässä esityksessä esitetyillä muutoksilla ole taloudellisia vaikutuksia TE-toimistojen tai työllisyyden kuntakokeilujen resursseihin.” Tampereen kaupunki esittää asiasta eriävän mielipiteen.

Tilapäistä suojelua saavien siirtyminen kuntakokeilun asiakkaaksi lisää henkilöstö- ja palveluresurssien tarvetta merkittävästi. Kunnille ohjattava pakolaisten laskennallinen korvaus ei ole tarkoitettu käytettäväksi valtiolta kuntiin siirtyneiden te-palvelujen (sis. kotoutumispalvelujen) rahoittamiseen.

Kunnille syntyy velvoite kotoutumislain nojalla laatia alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelma maahanmuuttajalle, joka saa muuten kuin tilapäisesti toimeentulotukea. Jos siis tilapäistä suojelua saava on työnhakija-asiakkaana, kotoutumissuunnitelma laaditaan kuntakokeilussa osana työllistymissuunnitelmaa. Valtion lisäresursoinnin tarve kuntakokeiluissa on ilmeinen johtuen myös tilapäistä suojelua saavien ikäryhmistä. Hyvin suuri osa Suomeen muuttaneista, tilapäistä suojelua saavista edustaa työikäistä väestöä ja on näin ollen myös julkisten työllisyyspalveluiden ensisijaista kohderyhmää. Nähtävillä on, että keväällä 2022 voimaan tullut uusi työnhaun pohjoismainen malli edellyttää huomattavasti enemmän henkilöstövoimavaroja palveluihin, kun nyt on valtiolta mitoitettu. Lainsäädäntö koskee myös kotoutumisvaiheessa olevia työnhakijoita.

Tampereen kaupunki edellyttää, että kotikuntalain muutoksien aiheuttamat te-palvelujen kustannukset korvataan työllisyyden edistämisen kuntakokeilukunnille täysimääräisesti ja valtio osoittaa riittävän määrän osaavaa TE-henkilöstöä virkamieslain mukaisesti muutoksesta johtuviin kuntakokeilun tehtäviin. Lisäksi kotikuntaoikeuden saavien TE-palveluihin on määriteltävä riittävät työllisyysmääräraharesurssit mm. kotoutumiskoulutusten ja työllisyyspalveluhankintojen osalta.

Kuntakokeilut käynnistyivät v. 2021 keväällä ja suuret kaupungit ovat esittäneet työ- ja elinkeinoministeriölle huolensa TE-henkilöstön nykyisistä määristä kuntakokeiluissa suhteessa TE-toimistoon jääneeseen henkilöstön määrään. Hyvä tilanne työmarkkinoilla on vaikuttanut niin, että

esim. Pirkanmaalla työnhakijoiden määrä on TE-toimistossa vähentynyt kokeilun aikana n. 15 000 työnhakijalla. Samaan aikaan kuntakokeilujen työnhakijamäärä mm. työllistyneiden osalta on lähtötilanteesta kasvanut ja kuntakokeilulainsäädäntöön on tullut uusia valtiolta kuntiin siirtyneitä tehtäviä, joiden vaikutusta resursseihin ei ole kompensoitu riittäväällä siirtyvällä TE- henkilöstöllä (esim. työttömyysturvatehtävien laajeneminen.) Kuntakokeiluun siirretyn TE-henkilöstön määrä suhteessa siirtyneisiin lakisääteisiin tehtäviin on suurissa kaupungeissa riittämätön, mikä pakottaa kunnat käyttämään yleisen toimialan mukaisia resurssejaan valtiolta siirtyneiden tehtävien hoitamiseen. Tilanteeseen on useita kertoja kiinnittänyt huomiota myös eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta edellyttäen resurssien tasaamista kokeilukuntien ja TE-toimistojen välillä (esim. TyVM 87/2020 vp ja TyVM 6/2022 vp).

Tilapäistä suojelua tarvitsevien henkilöiden kotikuntaoikeudella on merkittävät vaikutukset kokeilukuntien resurssointiin, koska työikäiset toimeentulotuen saajat ovat velvollisia ilmoittautumaan työnhakijaksi. Kuntakokeilujen piiriin tulee ilmoittautumaan runsaasti kohderyhmän asiakkaita. Tilapäisen suojelun perusteella maksettavaan vastaanottorahaan ei liity vastaavia velvoitteita kuin toimeentulotukeen, ja näin ollen TE-toimistoon ei ole tällä hetkellä ohjautunut kuin pieni määrä työikäisiä kohderyhmän työnhakijoita. Sisäministeriön selvityksen mukaan 26.6.2022 mennessä ainoastaan 1704 tilapäistä suojelua saavaa henkilöä oli rekisteröitynyt TE-toimistoon työnhakija-asiakkaaksi. Kuitenkin kunnat ja mm. järjestötoimijat ovat vastaanottaneet paljon kysymyksiä ja tiedusteluja työllistymiseen ja kielen opiskeluun liittyen tilapäistä suojelua saavilta, jonka perusteella on syytä olettaa, että halukkuutta työllistymiseen Suomessa on.

Työmarkkinatuen osalta työttömyysturvalain mukaan henkilöllä, joka ei ole Suomen kansalainen, ei ole oikeutta työmarkkinatukeen, jos hänellä on oikeus ansiotyöhön tilapäisen oleskelun perusteella. Työmarkkinatuen myöntäminen tilapäistä suojelua saaville edellyttäisi lainmuutoksia. Lähtökohtaisesti erillisen ratkaisun tekoa työmarkkinatukioikeuden laajentamisen osalta ei ole pidetty perusteltuna, sillä kokonaistilanne ja vaikutukset tulee arvioida paremmin. Jos tilapäistä suojelua saavien osalta päädytään ratkaisuun, että heille tulee työnhakijoina oikeus työmarkkinatukeen, tulee työttömyysetuudesta aiheutuvat kustannukset korvata kunnille vastaavalla tavalla kuin maahanmuuttajien toimeentulotuenkustannuksetkin, siten että valtion korvaus on 100 %.

TE-toimistojen mahdollisuudet reagoida tilapäistä suojelua saavien palvelutarpeisiin, on pakottanut myös kunnat järjestämään lisäpalveluita, joilla on tuettu mm. työnhakijaksi ohjautumista, työn etsintää / työnvälitystä ja suomen kielen taidon kehittämistä. Tilanteen haastavuus on vaikuttanut siihen, että myös kunnat ovat joutuneet oman kuntarahoituksensa puitteissa reagoimaan erilaisten ohjaavien ja täydentävien palveluiden tuottamiseen työikäisille, tilapäistä suojelua saavien, kohderyhmälle.

Nykyinen vastaanottoraha on hyvin pieni ja se yksin luo kannusteen tilapäistä suojelua saaville etsiä työtä, mutta samalla se tekee tästä ryhmästä hyvin haavoittuvan suhteessa muihin maahanmuuttajaryhmiin. Työllistyessään, tilapäistä suojelua saava henkilö tulee hyvin riippuvaiseksi työnantajastaan ja tulonlähteestä, mikä voi osaltaan luo edellytyksiä työvoiman hyväksikäytölle tai

muulle epäasianmukaiselle kohtelulle työmarkkinoilla ja rekrytointitilanteissa. Varsinkin, kun tämän kohderyhmän suomen kielen taito ja ymmärrys suomalaisesta järjestelmästä ei ole vielä kehittynyt.

Kotikuntaoikeuden myöntäminen tilapäistä suojelua saaville edistäisi merkittävästi tämän kohderyhmän yhdenvertaista kohtelua palvelujärjestelmässä sekä heidän kotoutumistaan ja työllistymistään. Se ennaltaehkäisee syrjäytymistä ja parantaa integraatiota yhteiskuntaan. Yhtäaikaisen ison väestöryhmän muuttoon liittyy suuria ihmiskauppaan, työvoiman hyväksikäyttöön ja sisäiseen korruptioon liittyviä riskejä, joita voidaan ennaltaehkäistä viranomaispalveluiden tehokkaalla ohjauksella ja käytöllä. Maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä edistävät kuntakokeiluissa vakiintunut osaaminen, hyvät yhteydet sosiaali- ja terveyspalveluihin, koulutuspalveluihin, perheiden palveluihin, varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen, vapaa-ajan palveluihin sekä olemassa olevat työllistymistä ja suomen kielen taitoa edistävät palvelut.

Kuntien ja hyvinvointialueiden kustannusten korvaaminen

Tampereen kaupunki katsoo, että hallituksen esitys on osin puutteellinen kunnille ja hyvinvointialueille suuntautuvien korvausten kustantamisten osalta.

Kuten myös luonnoksessa hallituksen esitykseksi tunnistetaan, perustuslakivaliokunta on käytännössään painottanut, että kunnille lailla annettavista tehtävistä säädettäessä on huolehdittava kuntien tosiasiallisista edellytyksistä suoriutua velvoitteistaan. Tampereen kaupunki haluaa lainvalmistelussa kiinnittää erityistä huomiota näiden tosiasiallisten mahdollisuuksien turvaamiseen. Edelleen, kuten perustuslakivaliokunta perusoikeusuudistuksen yhteydessä (PeVM 25/2004 vp, s. 3/II) on huomauttanut, ei valtio voi vapautua jonkin oikeuden toteuttamisvastuustaan ainoastaan siirtämällä lailla tätä tarkoittavia tehtäviä kunnille.

Kustannusten korvauksista on huolehdittava myös mm. työnhakijoina olevien tai sitä harkitsevien, tilapäistä suojelua saavien osuutta, tilanteessa, jossa TE-palvelujen palveluvastuu siirtyy TE-toimistoilta kuntakokeiluihin kotikuntaoikeuden myötä. Näitä kustannuksia on tarkemmin kuvattu lausunnon kohdassa: Tilapäistä suojelua saavien kotoutumis- ja työllisyyspalvelut

Tampereen kaupunki katsoo, että laskennallisen rahoituksen muutokset kotoutuslain osalta ovat kannatettavia ja niiden tulisi astua voimaan mahdollisimman pian. Samoin laskennallisen rahoituksen piirissä jo olevien tilapäistä suojelua saavien osalta, joilla on kotikuntaoikeus syntynyt esimerkiksi perhesyistä, tulisi korvaukset maksaa kunnille takautuvasti.

Huomioitavaa on myös se, että vaikka toimeentulotuen 50 % kuntaosuus jäädytetään pakolaisten osalta kotoutumisajalta, voi tilapäistä suojelua saavien työttömyys pitkittyä, jos heille ei synny

työnhakuvelvoitetta esimerkiksi etuuksien kautta. Tämä puolestaan voi aiheuttaa sen, että ennen pitkää maksuosuuksista muodostuu merkittävä kuluerä kunnille kyseisen kohderyhmän osalta.

Tampereen kaupunki pitää tärkeänä, että myös hyvinvointialueen kustannukset otetaan huomioon lakiesityksessä täysimääräisesti, jotta voidaan riittävän resursoinnin avulla turvata toimiva ja vaikuttava asiakasohjauksen ja palvelutuotannon yhteistyö ja -yhdyspinta.

Tampereen kaupunki nostaa esiin, että resursointi ja työnjakoon liittyvät kysymykset kuntien, hyvinvointialueiden, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen välillä korostavat lainvalmistelutyön ja kattavan sekä realistisen vaikutusten arvioinnin merkitystä. Erityisesti huomioitava on laskennallisen korvauksen tai muun rahoitusmekanismin riittävyys: resursointi on merkittävä varautumisen väline, ja sosiaaliin ja sivistyksellisiin perusoikeuksiin kytkeytyvä edistämismenettely toteutuu tehokkaasti nimenomaan palvelujen riittävän resursoinnin avulla. Tulisi varmistua, että jo varautuessa sekä kunnilla että hyvinvointialueilla on käytössään riittävät tosiasialliset resurssit laadukkaasti kotoutumistyön ja sosiaali- ja terveydenhuollon toteuttamiseksi. Kokonaisuutena Tampereen kaupunki katsoo, että pääosin laskennallisiin korvauksiin pohjautuva sääntely saattaa johtaa tilanteeseen, jossa lainsäädäntö johtaa perustuslakivaliokunnan käytännön vastaisesti tilanteeseen, jossa lainsäätäjät asettaa kunnille ja hyvinvointialueille velvollisuuksia mahdollistamatta velvollisuuksien toteuttamista kohtuullisella tavalla.

Mikkonen Tuula

Tampereen kaupunki - Lisätietoja: Mari Taverne Kansainvälisen osaamisen palveluiden johtaja, Tampereen kaupunki, p. 040 801 2686, mari.taverne@tampere.fi ja Regina Saari, työllisyysjohtaja, Tampereen kaupunki, p. 050 3469603, regina.saari@tampere.fi